

2. Taalkundige hygiëne

- Gebruik de titel 'kwalitatief' uitsluitend als aanduiding voor het hele 'veldboek' van onderzoek dat sterk gericht is op intensieve waarneming en analyse van gevallen-in-context, waarbij de wetenschappelijke objectiviteit vooral een kwestie van geldigheid is, namelijk: recht doen aan het object.
- Gebruik de term 'kwalitatief' nooit als aanduiding voor de methode die in een specifiek onderzoek is gevolgd.
- Gebruik voor de specificatie van de methode die in een bepaald onderzoek is gevolgd, altijd meer specifieke termen dan 'kwalitatief' of 'kwantitatief' of 'mixed method'.

Literatuur

Bernard, H.R. (2006). Science editing in the social sciences: methods belong to all of us. *Bulletin de Méthodologie Sociologique*, 91, juli 2006, p. 20-24.

Bryman, A. (1988). *Quantity and quality in social research*. Contemporary social research series; 18 (series editor Martin Bulmer). Londen: Unwin Hyman.

Declercq, A. (2006). The First International Congress of Qualitative Inquiry, University of Illinois at Urbana-Champaign. *KWALON*, jaargang 11, nr. 1, p. 53-54.

Stokking, K.M. (1998). *Bouwstenen voor onderzoek in onderwijs en opleiding*. Utrecht: ISOR. Ook op internet: <http://studion.fss.uu.nl/Bouwstenenonline/Bouwstenenonline.html>.

Kwalitatief: zeker niet één pot nat

Paul ten Have

In zijn commentaar geeft Harrie Jansen een vrij sterk aangezette visie op de huidige stand van zaken in (discussies over) kwalitatief onderzoek. Ik ben het gedeeltelijk met hem eens, maar wil er ook wel wat kanttekeningen bij plaatsen.

Hij neemt nadrukkelijk afstand van een door hem waargenomen tendens om kwalitatief onderzoek te poneren als een methodologische én ideologische eenheid, gericht op het vertolken van het perspectief van (minder bedeelde) onderzochten op basis van expressief materiaal zoals open interviews. Helaas noemt hij geen namen en verwijst hij niet naar voorbeelden. Als die trend er is, maak ik er in ieder geval geen deel van uit. Ik heb geen *giving voice*-doelstelling, geen emancipatoire pretenties en ik werk niet met interviews. Ik heb zo mijn bezwaren tegen alle drie, deels vertolkt in eerdere publicaties (2003, 2004).

Ik heb echter helemaal niet de indruk dat ik daar alleen in sta, ten minste internationaal. Ik heb net het laatste boek van David Silverman gelezen, nu al de derde editie van een succesvolle introductie tot kwalitatief onderzoek (2006). Ik vind daar veel in waar ik mee kan instemmen, zoals zijn verzet tegen een 'politieke' beoordeling van kwalitatief onderzoek, zijn scepsis ten aanzien van wat hij aanduidt als *emotionalism*, veelal gebaseerd op interviews en focusgroepmateriaal, en zijn expliciete voorkeur voor *naturally*

occurring data. Wat hij niet echt benadrukt, maar wat je er wel in kunt lezen is dat hij grondig afstand neemt van de latere voorkeuren van Norman Denzin, zoals die naar voren komen in het door hem met Yvonna Lincoln samengestelde *Handbook of qualitative research* (ook al in een derde editie) en het door hen geredigeerde tijdschrift *Qualitative Inquiry*.

Mijn indruk is dat je heel ruwweg twee globale posities in (beschouwingen over) kwalitatief onderzoek kunt onderscheiden, een sceptische die je vooral in het VK aantreft (zie ook het tijdschrift *Qualitative Research*), en een bevolgene die vooral in de VS aanhangers heeft, met allerlei uitzonderingen natuurlijk. Ik denk dat Harrie en ik meer bij de sceptici thuishoren, maar wie in Nederland nu dichterbij de bevolgenen staan weet ik niet. Laten zij zich melden!

Hoewel Harrie dat niet expliciet maakt, kun je vermoeden dat de door hem aangeklaagde opvattingen o.a. aangetroffen kunnen worden in feministisch geïnspireerde betogen en onderzoeken. Het is daarom goed te verwijzen naar het werk van een aantal Engelse feministes die daar met nadruk afstand van nemen. Ik denk met name aan Celia Kitzinger, die zich in een recente beschouwing over de recente geschiedenis van kwalitatief feministisch onderzoek zeer kritisch uitlaat over onderzoek naar de ervaringen van vrouwen, gebaseerd op *self-reports* in interviews of focusgroepen (2004).

Mijn bezwaar tegen de notitie van Harrie is deels de schrille toon, deels een tekort aan argumentatie en ook een te grote beperktheid in tijd en plaats. Ik verwees al naar internationale parallellen en ik noem ook nog maar even het feit dat er ook vóór de jaren zeventig goed kwalitatief onderzoek gedaan werd, met name etnografie, en dat er, vanuit die praktijk (eerder dan vanuit filosofisch-ideologische optiek) kritiek op de dominantie van een puur kwantitatieve aanpak werd geformuleerd, bij voorbeeld door Blumer in de jaren vijftig en zestig.

Wat de situatie in Nederland betreft, denk ik dat die toch nog redelijk pluriform is, zij het dat er zeker ook hier sprake is van een (te) zwaar accent op interviews. Ik ben het wel eens met de suggestie dat we duidelijk moeten zijn over de verschillen binnen het kwalitatieve onderzoek, methodologisch en ideologisch, dat we daar over moeten argumenteren, en dat dat in het onderwijs ook als zodanig aandacht moet krijgen. Gebeurt dat dan niet? In KWALON is er toch een rubriek *Stromingen*. En in Amsterdam, aan de UvA, is er een masterscollege 'Varianten van Kwalitatieve Analyse', waarin het eerdergenoemde boek van Silverman wordt gebruikt. Er is dus hoop voor een expliciet en beargumenteerd veldboek.

Literatuur

Have, P. ten (2003). 30 jaar enthousiasme en scepsis in kwalitatief onderzoek. In: T. Hak & F. Wester (red.), *Waarneming, analyse en reflectie. Kwalitatief onderzoek: de praktijk*. Speciaal nummer, KWALON 23, 8(2), p. 18-24.

Have, P. ten (2004). *Understanding qualitative research and ethnomethodology*. Londen: Sage.

- Kitzinger, C. (2004). Feminist approaches. In: C. Seale, G. Gobo, J. Gubrium, D. Silverman (red.), *Qualitative research practice*. Londen: Sage, p. 125-40.
- Silverman, D. (2006). *Interpreting qualitative data: methods for analysing talk, text and interaction* (derde editie). Londen: Sage.

Nieuwe wegen voor samenwerking en integratie van methoden

Tineke Abma

Het essay van Harrie Jansen schetst een ontwikkeling van het kwalitatieve onderzoek waarin ik me kan vinden. De ontstane polarisatie tussen kwalitatief en kwantitatief onderzoek is niet vruchtbaar. Als kwalitatieve onderzoekers hebben we ons vaak afgezet tegen kwantitatief georiënteerde onderzoekers in een poging om onze werkwijze te verduidelijken. We hebben collega-onderzoekers daarmee soms van ons afgedreven. Ze herkenden zich niet in onze weergave van hun onderzoek. Wegen voor samenwerking werden zo afgesloten. Gevolg was ook dat we het kwalitatieve onderzoek teveel op een hoop gooiden, waardoor we het zicht op de verschillende richtingen en varianten binnen het kwalitatieve onderzoek kwijtraakten.

Dus ja, laten we gehoor geven aan de oproep om de benadering van ons onderzoek te specificeren. Aan de oproep zou ik willen toevoegen:

1. Laten we ons niet verleiden tot dualismes, want die voeden tegenstellingen.
2. Laten we ons onderzoek vooral neerzetten, en zichtbaar maken wat het waard is, zonder ons af te zetten tegen anderen.
3. Laten we zoeken naar nieuwe demarcatielijnen als we onze stijl of werkwijze willen verduidelijken; nieuwe ordeningen, nieuwe categorieën helpen vaak om nieuwe inzichten te ontwikkelen en om discussies vlot te trekken.
4. Laten we ons als het gaat om paradigmatische discussies realiseren dat kentheoretische vooronderstellingen dynamisch en contextgebonden zijn (Niessen, 2007). Het gaat niet aan om onszelf of anderen te fixeren op bepaalde kentheoretische aannamen.
5. Tot slot, laten we waar mogelijk zoeken naar nieuwe wegen voor samenwerking met kwantitatief georiënteerde onderzoekers en integratie van verschillende methoden en technieken (Greene, et. al., 2005).

Op dat laatste punt wil ik nader ingaan met twee voorbeelden uit mijn eigen onderzoekspraktijk. Op dit moment ben ik in meerdere onderzoeksprojecten betrokken waarbij diverse onderzoeksbenaderingen worden geïntegreerd.